

LA NECESSITAT DE DESFER LA TERANYINA DE LA DESIGUALTAT

Pere Polo Fernández

Tal com diu l'editora Isabel Carrillo en el capítol que fa de pòrtic de l'obra sencera, "aquest llibre vol contribuir al debat i a la reflexió política i pedagògica des de la participació democràtica, des de la raó dialògica sensible de totes les persones que es preocupen i s'ocupen de l'educació del present. Pensar en l'educació del futur és fer ja l'educació d'avui. (...) És des del present que s'han de canviar les maneres de mirar la realitat, de sentir-la i de pensar-la". Una carta de presentació magnífica que va prenent forma, amb moltes dades i un rigor ben tramat, al llarg de tot el llibre.

Rosa Guitart, en el capítol segon, defineix el gènere com el conjunt de característiques psicològiques, socials, culturals, econòmiques i polítiques que una societat assigna d'una manera diferenciada com a propis d'homes i dones. I que és, per tant, una construcció social amb clares intencionalitats polítiques que prescriu sistemes d'identitat i comportament: una categoria social que emmarca, coacciona, encasella... Davant aquesta realitat tan complexa, defensa que l'escola és una eina potent política i ètica per anar dissenyant quin és el model de persona que volem: que trobi sentit al món i a la seva vida, que desenvolupi al màxim les seves capacitats, que pensi per si mateixa, que participi en drets deures com a persona crítica i participativa, que respecti i cooperi amb altres...

Les reflexions de Guitart s'aturen, finalment, en un dels espais

d'ensenyament i aprenentatge del gènere: els centres educatius. L'autora es demana si hi ha sexisme, desigualtat o discriminacions a les escoles i instituts; o de quina manera s'hi considera el gènere. Segons les seves consideracions, al centre escolar, les desigualtats o la manera d'entendre la

masculinitat i les feminitats s'introdueixen a través del currículum ocult que va reproduint i produint ideologies andropocèntriques. Però no tot és negre i fosc. Si bé el pensament andropocèntric és dominant i està normalitzat i naturalitzat en les estructures que ens envolten, l'espai

d'autonomia, de llibertat, de rebuig i lluita no ens el treu ningú, ni personalment ni com a institució escolar.

En el tercer capítol, "La tirania dels rols i estereotips de gènere en l'elecció d'estudis i professions", la professora Milagros Sanz fa un recorregut per algunes de les principals teories que expliquen els estereotips en general i els de gènere en particular. I se centra en els principals punts de referència que tenen un efecte rellevant en les decisions acadèmiques que prenen les persones joves en la seva posterior tria d'estudis i professions.

L'autora posa en entredit que visquem en una societat sustentada en els valors d'igualtat que promou l'equivalència d'oportunitats entre homes i dones, i lamenta profundament que molts professionals de l'educació no són conscients de l'efecte nociu dels estereotips de gènere en la pràctica educativa. Sanz fa, també, una acurada classificació del quins són els components més destacats dels estereotips; entre els quals destaca el cognitiu, l'actitudinal i el relatiu al comportament.

En la segona part del capítol, Milagros Sanz es dedica a exposar alguns dels estereotips i rols de gènere més estesos sobre professions i professionals; tot afirmant que els joves tenen idees preconcebudes sobre les persones que estudien determinat tipus d'itineraris en educació secundària i que duen a terme certs estudis universitaris. També desmunta molts dels estereotips i rols de gènere més freqüents en l'àmbit educatiu com que les dones són pitjors que els homes en matemàtiques, o que són més competents que els seus companys en les llengües i les assignatures d'humanitats. No obstant això, ens alerta del que es coneix teòricament com "l'amenaça de l'estereotip" i dels seus efectes en un rendiment acadèmic més baix de les noies, per exemple, en les qualificacions de matemàtiques.

Com a conclusió del seu capítol, l'autora d'aquest insisteix en la necessitat que el professorat de primària i secundària es formi en temes de gènere per poder tenir un paper més actiu en la lluita

Isabel Carrillo, editora del llibre.

contra l'efecte nociu dels rols i estereotips de gènere; i que es tingui en compte l'important paper que la coeducació té en la transmissió de valors d'igualtat entre dones i homes.

En el capítol quart, en parlar dels "Homes de veritat?", el professor Carlos Lomas deixa ben clar, d'entrada, que el que es considera *masculí* o *femení* varia d'unes cultures a les altres, per la qual cosa "no es pot deduir del sexe biològic una conducta o una altra, una tasca o una altra". Quan entra més a fons en l'aprenentatge social de la masculinitat, posa de manifest que aquesta és, sobretot, una *construcció cultural*; és a dir, l'efecte en cada home, en cada època i en cada societat d'un reguitzell de creences, conductes, normes i estils de vida.

Lomas posa molts exemples de situacions diverses gràcies a les quals arriba a la conclusió que no hi ha una *essència masculina* que condemni inevitablement els homes a l'exercici de les diferents formes de violència contra les dones, sinó maneres concretes de ser homes. La reflexió que fa sobre els estudis que s'han elaborat sobre la identitat masculina i de les estratègies en què s'ha sustentat és molt complet, emparada aquesta en una ideologia de poder que "justifica" el menyspreu i l'opressió de les dones (i d'alguns homes) en nom de la natura i de la raó.

En el capítol cinquè, Marta Burguet parla de "Sabers i sabors relacionals" i de la gran importància de les relacions en allò que constitueix el més pragon

de la condició humana. També fa esment d'una altra de les qüestions més presents en els nostres entorns i que és fruit de les relacions humanes: el conflicte. L'autora reflexiona i teoritza sobre la necessitat de gestionar els conflictes per una convivència harmònica, i ho fa amb molt d'encert tot esmentant uns principis ètics que són una garantia segura per a un teixit relacional saludable: entre aquests parla del principi d'acceptació i autenticitat, del de confiança, del d'humilitat, del de llibertat...

Isabel Carrillo, en el capítol que tanca el llibre, es pregunta si el dret a l'educació té gènere i ens explica que va ser la necessitat de la lectura crítica de l'educació en el món, "que em va fer veure les persones i les desigualtats", allò que li va mostrar la força dels drets humans i dels valors. Es referma en la definició del dret a l'educació com a dret humà fonamental, per una educació no negada, en una constant revisió impulsada en canvis polítics i pedagògics que han buscat construir entorns formatius més equitatius com a resposta a tantes desigualtats, entre les quals es compta la del gènere, que té un impacte de negació de l'educació com a dret humà.

Un llibre molt necessari i que ens aporta molta informació i enfocaments ben diversos per a intentar desfer, amb tenacitat i sentiment de tasca comunitària, la maleïda teranyina de la desigualtat que encara ocupa i embruta tants espais de la nostra societat i el nostre món. Perquè com diu Isabel Carrillo en el darrer capítol del llibre, "la teranyina del gènere no sempre és perceptible als nostres ulls, però hi és, i els greus problemes que vivim a les nostres societats globalitzades del present ajuden a refer-la dia".

La tasca que tenim per davant, conseqüentment, és complexa i a vegades ingent, però amb llibres com el que ha editat Isabel Carrillo ens podem dotar de moltes eines per a poder actuar, després d'haver llegit unes anàlisis de situacions de desigualtat fetes amb molta cura, en contra de la persistència en l'àmbit educatiu de massa herències de discriminació del passat. ■